

Олексій Дмитрович **ПАЦЮК**
аспірант, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8944-7414>
e-mail: patsiuk_o@univer.km.ua

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ ЦЕМЕНТУ В УКРАЇНІ

У статті досліджено нормативно-правові акти, що передбачають відповідальність за порушення законодавства під час виробництва та обігу цементу в Україні як одного з ключових сегментів промисловості, що впливає на економічну стабільність, конкурентоспроможність ринку будівельних матеріалів, якість інфраструктурного розвитку та рівень безпеки будівництва. Актуальність теми зумовлено зростанням обсягів будівництва в умовах воєнного та післявоєнного відновлення держави, поширенням випадків реалізації неякісної та фальсифікованої продукції, недотриманням технічних регламентів, а також необхідністю підвищення ефективності державного контролю. Система відповідальності у досліджуваній сфері має комплексний характер і охоплює адміністративну, господарсько-правову, цивільно-правову та кримінальну площину.

Ключові слова: виробництво цементу, обіг цементу, цементна галузь, будівництво, сертифікація, відповідальність, державний контроль, технічні регламенти, фальсифікована продукція, господарське законодавство, захист прав споживачів, правозастосування, економічна безпека

Стаття надійшла 20.04.2026

Статтю прийнято 27.04.2026

Статтю опубліковано 15.05.2026

ВСТУП

Цемент – це стратегічний будівельний матеріал, який є фундаментальним складником будівництва та інфраструктурних проєктів. Через свою важливість для економіки та життєдіяльності суспільства виробництво та обіг цементу підлягає суворому правовому регулюванню. Невиконання законодавчих вимог може призвести до економічних збитків, загрози безпеці громадян та порушення конкурентних умов на ринку.

У зв'язку з цим виникає необхідність проаналізувати законодавство, типові порушення, стимули їх вчинення, наслідки та ризики для держави, бізнесу та споживачів. Виявити ключові проблеми та шляхи реалізації притягнення до відповідальності, роль та ефективність державного нагляду у виявленні порушення законодавства, доказуванні порушень та притягненні до відповідальності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини під час виробництва та обігу цементу, предметом є правові норми та практика їх застосування стосовно юридичної відповідальності за відповідні правопорушення. Наукова новизна полягає у комплексному економіко-правовому аналізі інституту відповідальності у сфері цементної продукції з урахуванням сучасних умов будівельного ринку та вимог європейської інтеграції.

МЕТА статті – з'ясування змісту, обсягу та практичної ефективності правової відповідальності за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу цементу в Україні; визначення кола суб'єктів відповідальності; виявлення проблем правозастосування; аналіз взаємодії адміністративної, цивільно-правової, господарсько-правової та кримінальної відповідальності; формування пропозицій з удосконалення законодавства та механізмів його реалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Правове регулювання виробництва та обігу цементу в Україні має комплексний міжгалузевий характер і здійснюється нормами господарського, адміністративного,

екологічного та цивільного права, а також законодавством у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів. Базовими актами загального характеру є Господарський кодекс України [1], що визначає правові засади здійснення господарської діяльності, та Цивільний кодекс України [2], що регулює договірні відносини у сфері постачання продукції, відповідальність за порушення зобов'язань і відшкодування шкоди. Важливе значення має також Закон України «Про захист прав споживачів» [3], що встановлює вимоги до безпечності та якості продукції, а також механізми захисту прав споживачів у разі реалізації неякісного цементу. Ключову роль у регулюванні виробництва та обігу цементу відіграє законодавство у сфері технічного регулювання. Насамперед йдеться про Закони України «Про стандартизацію» [4], «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [5], «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [6]. Зазначені акти встановлюють правові засади розроблення та застосування стандартів, обов'язкових технічних регламентів, процедур оцінювання відповідності продукції та повноваження органів державного нагляду. У контексті цементної галузі особливе значення мають технічні регламенти та національні стандарти, гармонізовані з європейськими нормами, що визначають вимоги до складу, фізико-механічних властивостей, маркування та пакування цементу.

Суттєвим елементом нормативного регулювання є екологічне законодавство, зокрема Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7], «Про оцінку впливу на довкілля» [8], «Про охорону атмосферного повітря» [9], «Про відходи» [10]. Виробництво цементу належить до екологічно небезпечних видів діяльності, що зумовлює підвищені вимоги до дотримання екологічних стандартів, отримання дозволів, проведення оцінювання впливу на довкілля та впровадження заходів зі зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Окреме місце посідають підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови

Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади у сфері економіки, екології, регіонального розвитку та будівництва, які деталізують порядок здійснення державного контролю, сертифікації, маркування продукції та застосування санкцій за порушення законодавства. Аналіз чинної нормативно-правової бази свідчить про її багаторівневий і фрагментарний характер, з одного боку, це забезпечує комплексне охоплення різних аспектів виробництва та обігу цементу, а з іншого боку ускладнює правозастосування через наявність прогалин, колізій та дублювання повноважень контролюючих органів. У контексті євроінтеграції особливої актуальності набуває проблема гармонізації національних стандартів і технічних регламентів із правом ЄС, що потребує подальшого вдосконалення нормативної бази та інституційних механізмів її реалізації.

Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу цементу має комплексний характер і охоплює адміністративну, господарсько-правову, цивільно-правову, кримінальну та екологічну відповідальність. Адміністративна відповідальність настає за порушення правил виробництва, зберігання, транспортування, реалізації продукції, вимог до маркування, сертифікації та дотримання технічних регламентів. Вона реалізується, зокрема, шляхом накладення штрафів, застосування адміністративно-господарських санкцій, тимчасового зупинення реалізації продукції або її вилучення з обігу. Особливе значення має діяльність органів державного контролю, які наділено повноваженнями з перевірки відповідності цементу обов'язковим вимогам та застосування заходів реагування у разі виявлення порушень.

Господарсько-правова відповідальність виникає у зв'язку з порушенням договірних зобов'язань у сфері поставки цементу, зокрема стосовно якості, кількості, строків поставки та відповідності продукції встановленим стандартам. Вона реалізується у формі відшкодування збитків, стягнення неустойки (штрафів, пені), застосування оперативного-господарських санкцій, розірвання договорів. Така відповідальність має компенсаторний характер і спрямована на відновлення порушених прав та законних інтересів учасників господарських відносин.

Цивільно-правову відповідальність тісно пов'язано з господарсько-правовою, однак поширюється також на відносини з участю фізичних осіб, тобто споживачів цементної продукції. Вона реалізується шляхом відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок реалізації неякісного або небезпечного цементу, а також застосування заходів захисту прав споживачів, передбачених законодавством.

Кримінальна відповідальність може наставати тоді, коли порушення законодавства у сфері виробництва та обігу цементу мають суспільно небезпечний характер і спричиняють тяжкі наслідки, зокрема шкоду життю та здоров'ю людей, довкіллю або значні матеріальні збитки. Такі діяння можуть кваліфікуватися, зокрема, як порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною безпекою, порушення вимог екологічної безпеки, забруднення атмосферного повітря чи випуск на ринок небезпечної продукції.

Екологічна відповідальність реалізується у формі зас-

тосування заходів впливу за порушення природоохоронного законодавства, зокрема шляхом відшкодування шкоди довкіллю, застосування штрафних санкцій, призупинення діяльності підприємств та анулювання дозвільних документів. У цементній галузі вона має особливе значення у зв'язку з високим рівнем викидів пилу, оксидів азоту, діоксиду вуглецю та утворення промислових відходів.

Підставами юридичної відповідальності у цій сфері є вчинення правопорушень, що полягають у порушенні обов'язкових вимог законодавства, стандартів і технічних регламентів, невиконанні або неналежному виконанні договірних зобов'язань, заподіянні шкоди довкіллю, життю, здоров'ю та майну осіб. Особливістю відповідальності у сфері обігу цементу є її тісний зв'язок з технічними нормами та результатами експертних досліджень, що зумовлює необхідність залучення спеціальних знань при встановленні факту правопорушення та причинно-наслідкового зв'язку між діями і негативними наслідками.

Аналіз практики діяльності органів державного нагляду, судових органів та суб'єктів господарювання свідчить про наявність системних проблем у реалізації норм відповідальності за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу цементу.

По-перше, характерною є складність доведення факту невідповідності цементу вимогам технічних регламентів і стандартів. Це зумовлено необхідністю проведення лабораторних досліджень, експертиз та залучення спеціалістів, що потребує значних фінансових і часових ресурсів [11]. У результаті органи контролю не завжди мають можливість оперативно реагувати на порушення, а суб'єкти господарювання уникати відповідальності через формальні недоліки у процедурах перевірки.

По-друге, на практиці спостерігається нецілісність державного контролю, обумовлена розмежуванням повноважень між різними органами (економічними, екологічними, споживчими, митними), що ускладнює координацію дій і призводить до дублювання перевірок або, навпаки, до прогалин у нагляді. Це негативно позначається на ефективності превентивної функції відповідальності та створює передумови для поширення неякісної та фальсифікованої продукції на ринку.

По-третє, у судовій практиці простежується неоднозначність підходів до кваліфікації правопорушень у сфері обігу цементу та застосування санкцій. Зокрема, виникають труднощі у визначенні співвідношення адміністративної та господарсько-правової відповідальності, а також у доведенні причинно-наслідкового зв'язку між реалізацією неякісного цементу та завданою шкодою. Це знижує рівень правової визначеності та прогнозованості правозастосування.

По-четверте, проблемним аспектом є недостатня ефективність санкцій, передбачених законодавством. У багатьох випадках розмір штрафів є економічно невідчутним для великих виробників і дистриб'юторів цементу, що не забезпечує належного стримувального ефекту. Крім того, процедура вилучення з обігу неякісної продукції та відшкодування шкоди споживачам залишається складною та малоефективною.

Зазначені проблеми свідчать про необхідність комплексного вдосконалення правового регулювання та

практики застосування норм про відповідальність у сфері виробництва та обігу цементу з урахуванням економічних, технічних та екологічних аспектів функціонування галузі.

З метою підвищення ефективності юридичної відповідальності як інструменту економіко-правового регулювання доцільно реалізувати комплекс заходів нормативного, інституційного та практичного характеру.

По-перше, необхідним є подальше вдосконалення законодавства у сфері технічного регулювання шляхом гармонізації національних стандартів і технічних регламентів з правом ЄС, уточнення вимог до маркування, пакування та інформаційного супроводу цементної продукції, а також посилення відповідальності за випуск на ринок неякісного та небезпечного цементу. Доцільним є також запровадження ризик-орієнтованих підходів до державного контролю та нагляду, що дасть змогу зосередити ресурси на найбільш проблемних сегментах ринку.

По-друге, важливим напрямом є вдосконалення інституційних механізмів координації діяльності органів державного нагляду у сфері економіки, технічного регулювання та екологічної безпеки. Створення єдиних інформаційних баз, спільних процедур перевірок та міжвідомчих механізмів обміну інформацією сприятиме підвищенню ефективності виявлення та припинення правопорушень, а також зменшенню адміністративного навантаження на сумлінних суб'єктів господарювання.

По-третє, доцільним є посилення превентивної функції відповідальності шляхом підвищення рівня правової культури учасників ринку цементу, розвитку механізмів добровільної сертифікації, корпоративної відповідальності та саморегулювання. Важливу роль у цьому процесі можуть відігравати галузеві асоціації, професійні об'єднання та органи місцевого самоврядування.

По-четверте, потребує вдосконалення судова та адміністративна практика застосування норм про відповідальність у сфері обігу цементу. Зокрема, доцільним є формування узагальнень судової практики, розроблення методичних рекомендацій для органів контролю із кваліфікації правопорушень та застосування санкцій, а також удосконалення процедур експертного забезпечення доказування у справах цієї категорії.

У сукупності реалізація зазначених напрямів спри-

ятиме підвищенню ефективності юридичної відповідальності як інструменту економіко-правового регулювання, забезпеченню належної якості та безпечності цементної продукції, захисту прав споживачів і формуванню добросовісної конкуренції на ринку будівельних матеріалів.

ВИСНОВКИ

У статті здійснено комплексне дослідження юридичної відповідальності за порушення законодавства під час виробництва та обігу цементу в Україні. Встановлено, що нормативно-правове регулювання цієї сфери має міжгалузевий характер і охоплює норми господарського, адміністративного, екологічного та цивільного права, а також законодавство у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів. Водночас чинна система характеризується фрагментарністю, наявністю прогалин і колізій, що ускладнює ефективне правозастосування.

Обґрунтовано, що юридична відповідальність у сфері виробництва та обігу цементу реалізується у формах адміністративної, господарсько-правової, цивільно-правової, кримінальної та екологічної відповідальності, які мають різну правову природу, але спільну мету, забезпечення дотримання обов'язкових вимог, захист прав і законних інтересів учасників ринку та суспільства загалом. Водночас на практиці ефективність цих інститутів знижується через складність доказування, фрагментарність державного контролю, неоднозначність судової практики та недостатню стримувальну силу санкцій.

Запропоновано напрями підвищення ефективності юридичної відповідальності у сфері виробництва та обігу цементу, зокрема шляхом удосконалення законодавства у сфері технічного регулювання, продовження гармонізації його з правом ЄС, розвитку ризик-орієнтованих підходів до державного нагляду, посилення інституційної координації, формування єдиної правозастосовної практики та підвищення рівня правової культури суб'єктів господарювання. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню якості та безпечності цементної продукції, зміцненню довіри до ринку будівельних матеріалів і забезпеченню сталого розвитку будівельної галузі в Україні.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (втратив чинність на підставі закону № 4196-IX від 09.01.2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про захист прав споживачів. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
4. Про стандартизацію. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>
5. Про технічні регламенти та оцінку відповідності. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>
6. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text>
7. Про охорону навколишнього природного середовища. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
8. Про оцінку впливу на довкілля. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
9. Про охорону атмосферного повітря. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
10. Про відходи. *Офіційний вебпортал парламенту*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
11. Пашок О.Д. Проблеми адміністративно-правового регулювання виробництва та обігу цементу в Україні. *Правові засади здійснення публічної влади: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., присвячена 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 р.)*. Хмельницький, 2023. С. 422.

References

1. Commercial Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 436-IV (repealed by Law No. 4196-IX dated 09.01.2025). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].

2. Civil Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 435-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

3. On Consumer Rights Protection. *Official Parliament Web Portal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> [in Ukrainian].

4. On Standardization. *Official Parliament Web Portal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> [in Ukrainian].

5. On technical regulations and conformity assessment. *Official web portal of the Parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text> [in Ukrainian].

6. On state market supervision and control of non-food products. *Official web portal of the Parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text> [in Ukrainian].

7. On environmental protection. *Official web portal of the Parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].

8. On environmental impact assessment. *Official web portal of the Parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> [in Ukrainian].

9. On atmospheric air protection. *Official web portal of the Parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> [in Ukrainian].

10. On waste. *Official web portal of the parliament*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> [in Ukrainian].

11. Patsiuk O.D. Problems of administrative and legal regulation of cement production and circulation in Ukraine. *Legal principles of the exercise of public power: materials of the VI international scientific and practical conference dedicated to the 85th anniversary of the birth of the doctor of legal sciences, professor, academician-founder of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, the first Chairman of the Constitutional Court of Ukraine Leonid Petrovich Yuzkov (Khmelnyskyi, 2023, March 31)*. Khmelnytskyi, 2023. P. 422. [in Ukrainian].

Oleksii PATSIUK

postgraduate student, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8944-7414>

e-mail: patsiuk_o@univer.km.ua

LIABILITY FOR VIOLATION OF LEGISLATION IN THE PRODUCTION AND CIRCULATION OF CEMENT IN UKRAINE

The paper examines regulatory legal acts that provide for liability for violations of legislation in the production and circulation of cement in Ukraine as one of the key segments of the industry, which affects economic stability, competitiveness of the building materials market, quality of infrastructure development and the level of construction safety. The relevance of the topic is due to the growth of construction volumes in the conditions of military and post-war reconstruction of the state, the spread of cases of sale of low-quality and counterfeit products, non-compliance with technical regulations, as well as the need to increase the efficiency of state supervision. The system of liability in the studied area is complex and covers administrative, economic and legal, civil and criminal spheres. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use in regulatory activities, the practice of regulatory bodies and business entities, as well as in the scientific and educational process. The system of bringing to justice for violations of legislation in the production and circulation of cement in Ukraine clearly regulates this area within the framework of existing legislation and the circumstances that have developed in the market of building materials, taking into account the consequences of military aggression against Ukraine. However, there is also an understanding that this system of legislation needs to be improved: strengthening the institutional capabilities of regulatory bodies; improving the system of certification and traceability of products; increasing the personalized responsibility of market entities; adjusting the sanction policy taking into account the economic feasibility of violations, as well as further harmonization with European standards in the context of the recovery of the Ukrainian economy.

Keywords: cement production, cement circulation, cement industry, construction, certification, responsibility, state control, technical regulations, counterfeit products, economic legislation, consumer protection, law enforcement, economic security